

2. Виявлення, попередження та розслідування злочинів торгівлі людьми, вчинених із застосуванням інформаційних технологій: навчальний курс / А. Вінаков, В. Гузій, Д. Девіс, В. Дубина, М. Каліжєвський, О. Манжай, В. Марков, В. Носов, О. Соловійов. Київ, 2017. 148 с.

3. Современные технологии и проблема насилия в семье. URL: <http://old.ostanovinasilie.org>. – Назва з екрана.

4. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-19. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>. – Назва з екрана.

5. Конституція України: Документ від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-ВР>. – Назва з екрана.

6. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. – Назва з екрана.

7. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>. – Назва з екрана.

8. Про основні засади забезпечення кібербезпеки в Україні: Закон України від 05.10.2017 № 2163-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19>. – Назва з екрана.

9. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. – Назва з екрана.

10. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/8073-10>. – Назва з екрана.

11. Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами: Закон України від 06.12.2017 № 2227-VIII. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59648. – Назва з екрана.

Надійшла до редакції 25.01.2019

SUMMARY

Postol O.I. Modern informational technologies as a meaning for committing domestic violence. The article deals with definition of links between domestic violence and information technologies. Some aspects of modern information technologies used by offenders while committing domestic violence, as well as technologies and programs that help to abusers to avoid responsibility for their unlawful actions, are discussed in the article. In addition, the article pays much attention to the foreign experience of using modern information technologies which are applied to ensure the safety of domestic violence victims.

In this case, there were highlighted some basic norms of the Ukrainian legislation that protect the victims from illegal interference of technologies in their personal life. There were also stressed such issues as the necessity for an adequate level of police training and other subjects in the field of prevention and counteraction to domestic violence on information technologies, the safe using of modern information technologies, social networks and Internet networks, so that those persons who have suffered from domestic abuse using modern information technology, would be able to receive timely and qualified assistance.

Keywords: domestic violence, information, informational technologies, Internet, social networks.

УДК 343.9

Фещин М.А. ©

аспірант

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

DOI: 10.31733/2078-3566-2018-6-168-172

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КИШЕНЬКОВИХ КРАДІЖОК

Розглянуто особливості проведення огляду місця події при розслідуванні кишенькових крадіжок. Визначено, що основною слідчою дією, яка проводиться першочергово, є огляд місця злочину. На основі аналізу спеціальної юридичної літератури окреслено огляд місця події при розслідуванні кишенькової крадіжки не тільки як «сховище» значного доказового матеріалу, але і як суттєве джерело інформації про обставини вчинення злочину та осіб, які його вчинили. Розкрито цілі та завдання огляду місця події. Наведено перелік типових слідів, які можуть бути виявлені на місці вчинення кишенькової крадіжки.

Ключові слова: кишенькова крадіжка, розслідування, слідчі (розшукові) дії, огляд місця події, цілі проведення огляду місця події, досудове розслідування.

© Фещин М.А., 2019

Постановка проблеми. Зміни, які відбуваються в економічній, політичній та суспільній сферах життя, зниження рівня життя, низький ступінь соціального захисту громадян, економічна нестабільність, безробіття, суттєве майнове розшарування, безпритульність є причинами значного зростання протиправних діянь, і у цих умовах зростає кількість злочинів проти власності [4].

Одним із основних напрямів діяльності підрозділів поліції щодо захисту прав людини на володіння майном є розслідування кишенькових крадіжок. Практика діяльності підрозділів карного розшуку свідчить, що у великих містах склалася складна оперативна обстановка щодо протидії кишеньковим крадіжкам. Переважну більшість з них було скоєно у громадському транспорті та ринках. У той же час соціологічні дослідження показують, що кількість кишенькових крадіжок порівняно з іншими видами злочинів є значно вищою. Подібна латентність зумовлюється сукупністю факторів. По-перше, небажання потерпілих звертатись із заявою до правоохоронних органів. По-друге, незрозумілою неочевидністю найбільш „майстерних” крадіжок. По-третє, небажання самих працівників Національної поліції України реєструвати повідомлення про злочин, а згодом і розслідувати кримінальне провадження [1, с. 4].

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблемні питання проведення огляду місця події, у тому числі при викраденні чужого майна шляхом крадіжки, вивчали дослідники кримінального процесу, криміналістики, судової психології, серед яких В.І. Алексійчук, О.Я. Баєв, В.П. Бахін, Р.С. Белкін, І.Є. Биховський, О.М. Васильєв, А.І. Вінберг, Ф.В. Глазирін, В.Г. Гончаренко, В.І. Громов, Н.І. Клименко, О.Ф. Кобзар, В.П. Колмаков, В.О. Коновалова, П.М. Маланчук, А.П. Молчанова, М.П. Молибога, Б.Я. Петелін, В.І. Попов, Е.О. Разумов, О.Р. Ратінов, Ю.В. Рудницька, Ю.Д. Федоров, К.О. Чаплинський, В.Ю. Шепітько та ін. Незважаючи на вагомий внесок науковців у розробку зазначеної проблематики, питання щодо організації і тактиці проведення огляду місця події слідчими при розслідуванні кишенькових крадіжок є недостатньо розробленими.

Тому **мета** нашої статті – визначити й охарактеризувати тактичні й організаційні особливості проведення огляду місця події під час розслідування кишенькових крадіжок.

Виклад основного матеріалу. Основною слідчою дією, яка проводиться першочергово, є огляд місця злочину. Прибуття на місце скоєння крадіжки має відбуватися якомога швидше після отримання повідомлення про вчинений злочин [4]. Огляд – це слідча (розшукова) дія, під час якої виявляють, безпосередньо сприймають, оцінюють і фіксують стан, властивості й ознаки матеріальних об'єктів з метою отримання фактичних даних, що мають значення для встановлення істини у кримінальному провадженні. Огляд проводять слідчий, прокурор з метою виявлення та фіксування відомостей щодо обставин учинення кримінального правопорушення (ч. 1 ст. 237 КПК України) [2].

У криміналістиці та слідчій практиці розроблено загальні вимоги, що стосуються всіх видів слідчих оглядів, зокрема:

1) єдине керівництво оглядом. Цією слідчою (розшуковою) дією завжди керує слідчий, а інші учасники підпорядковані йому (надають допомогу), що сприяє планомірності й узгодженості в діях;

2) своєчасність і невідкладність огляду. Слідчий огляд необхідно здійснювати негайно після отримання повідомлення про подію злочину, що забезпечує отримання всебічної інформації про подію та оперативність у здійсненні розшукових заходів;

3) об'єктивність, усебічність і повнота огляду. Об'єкти, пов'язані з механізмом учинення злочину, мають бути вилучені та досліджені (оцінені);

4) цілеспрямованість й активність огляду. Виявлення, вилучення та дослідження доказів під час огляду потрібно здійснювати цілеспрямовано;

5) планомірність, системність і послідовність огляду передбачає правильну його організацію та певний порядок проведення, визначення меж огляду, послідовність пересування пошукової групи, застосування найефективніших методів і прийомів огляду;

6) застосування науково-технічних засобів, без яких виявлення, фіксування вилучення і транспортування слідів злочину й інших речових доказів у низці випадків є неможливими;

7) використання спеціальних знань;

8) безпечність огляду, що досягається правильною його організацією, розподілом функцій між учасниками слідчої (розшукової) дії, оптимальним використанням криміналістичних засобів і спеціальних знань;

9) використання оперативно-розшукової інформації, що надає можливість отримати додаткові відомості про характер події, осіб, причетних до злочину, місцезнаходження й ознаки об'єктів, які мають значення у кримінальному провадженні, уточнити межі та порядок проведення огляду;

10) залучення допомоги громадськості, яка може брати участь у слідчому огляді як у процесуальній формі (поняті), так і непроцесуальній (для обстеження великої за площею території, охорони місця події тощо);

11) взаємодія слідчого з іншими суб'єктами, зокрема дільничними, що сприяє ефективному і швидкому розслідуванню кримінальних правопорушень [7].

Цих вимог необхідно дотримуватися й під час проведення огляду місця вчинених кишенькових крадіжок.

Серед СРД у справах про крадіжки чужого майна дуже важливу роль відіграє огляд місця події, який, як відомо, є не тільки «сховищем» значного доказового матеріалу, але є суттєвим джерелом інформації про обставини вчинення злочину та осіб, які його вчинили. Результати огляду використовують при провадженні інших СРД, оперативно-розшукових заходів і визначають подальший напрям розслідування. У криміналістичній літературі під оглядом місця події розуміють невідкладну слідчу дію, що складається з пізнавальних і посвідчувальних операцій слідчого, які виконуються ним на місці виявлення ознак скоєного злочину з метою відшукання та закріплення слідів, предметів та інших об'єктів, які дозволяють встановити механізм події, що відбулась, та встановити обставини, які мають значення для правильного вирішення справи [1, с. 64-65].

На нашу думку, слідчий не повинен забувати, що кишенькова крадіжка відрізняється тим, що внаслідок її вчинення залишається мінімум слідів, які можна використати як доказ і віднести до події злочину. Внаслідок пошкодження сумки, пакету або іншої ручної поклажі залишаються сліди порізу. Крім того, на самих викрадених предметах залишаються сліди рук злочинця. На місці події можна виявити викрадений гаманець (злочинець забирає з нього гроші і викидає його), шматочок бритви (якою користувався злочинець), документи (які злочинець викрав разом з цінними речами, а потім викинув), Sim-карту мобільного телефону тощо. Також у зв'язку з тим, що громадські місця все більше обладнуються засобами прихованого видеоспостереження, нерідко факт крадіжки фіксується камерою [3]. Тому огляд місця події є доцільним у всіх випадках, коли злочинець міг викинути викрадені речі, залишити сліди свого перебування, а також для детального дослідження обставин і способу скоєння кишенькової крадіжки. При виявленні кинутих злочинцем речей або викрадених предметів перевіряють, чи немає на них слідів пальців. У позитивному випадку призначається дактилоскопічна експертиза. Якщо на предметах, тілі або одязі підозрюваного виявляються частини або частки речовини, що зберіглася в кишнях або сумці потерпілого (тканини, тютюну, пилу, волосся і т.п.), повинні бути проведені їх порівняльне дослідження і подальша експертиза [5].

Огляд місця події може бути проведений оперативно, що дозволяє успішно спрогнозувати розслідування у кримінальному провадженні, висунути обґрунтовані версії, вести направлений пошук підозрюваних, визначити коло СРД та необхідних оперативно-розшукових заходів. У тих випадках, коли кишенькового крадія оперативна група затримує на місці вчинення злочину, огляд місця події доцільно проводити негайно одному з працівників цієї групи. Тоді розрив у часі між затриманням злочинця й оглядом місця події скоротиться до мінімуму, а сам огляд буде своєчасним і найбільш повним. Тим більше, що проведення огляду місця події можливе і до порушення кримінальної справи.

Цілі проведення огляду місця події закріплені на законодавчому рівні: у ст. 237 КПК України йдеться, що огляд проводиться з метою виявлення слідів злочину та інших суттєвих доказів, з'ясування обстановки злочину, а також інших обставин, що мають значення для справи.

Загальним завданням огляду місця події є отримання фактичних даних про обставини минулої події, об'єкти та осіб, причетних до цієї події, їх зв'язок та взаємодію.

Окремими задачами огляду місця події є: встановлення можливих очевидців і свідків, які, судячи з обстановки місця події, могли бачити або чути, що відбувалося; виявлення слідів, які могли залишитись на дільниці події, що відбулась, та на використаних знаряддях; визначення об'єктів, які підлягають вилученню з місця події з метою встановлення учасників злочину.

Якість та результативність огляду місця події визначається:

а) своєчасним та повним здійсненням організаційно-підготовчих заходів, що забезпечують оптимальні умови для проведення огляду;

б) виконанням приписів кримінально-процесуального закону та розроблених у криміналістиці рекомендацій щодо порядку проведення огляду місця події;

в) точним виконанням обов'язків учасниками огляду місця події та погодженістю їхніх дій;

г) дотриманням правил кримінально-процесуального закону, що висуваються до складання протоколу огляду місця події.

Як зазначають співавтори А.А. Леві, при огляді місця події можуть бути встановлені такі обставини, які характеризують:

1) суб'єкт злочину: кількість осіб, які брали участь у вчиненні злочину; приблизний вік учасників злочину (повнолітні, неповнолітні); їх фізичні дані (зріст, будова тіла тощо); звички осіб, які вчинили злочин; наявність у них окремих навичок; професія; дані, які характеризують особливості психіки особи, яка вчинила злочин;

2) об'єкт злочину: на що було направлено злочинне посягання; що було безпосереднім предметом злочину; особливості предметів – їх родові та індивідуальні ознаки;

3) об'єктивну сторону злочину: час вчинення злочину; спосіб вчинення злочину; дії злочинця (злочинців) на місці вчинення злочину; обставини, які сприяли вчиненню злочину; наслідки вчиненого злочину; наявність причинного зв'язку між діями злочинця та наслідками, що настали;

4) суб'єктивну сторону злочину: мотив та цілі злочинця [1, с. 65-67].

Типові сліди злочину визначаються способом і предметом кишенькової крадіжки. На місці злочину можуть бути виявлені:

а) сліди злочинця (сліди рук, ніг, крові, слини, інших виділень, губної помади, мікрочастинки (одягу, взуття, волосся)); б) сліди знаряддя злочину (сліди розрізу й ін.); в) викинуті знаряддя злочину (леза бритви, загострені монети, пінцет скальпель тощо); г) речі, що належали потерпілому, від яких злодій поспішив позбутися (гаманець, барсетка, сумочка й ін.); д) предмети, викрадені в потерпілого (при затримці в момент здійснення крадіжки або безпосередньо після її здійснення), на яких можуть залишатися сліди, залишені колишнім власником.

На злочинці можуть бути виявлені сліди білого порошку (тальку, каніфолі тощо) для натирання пальців (щоб під час вчинення крадіжки не вислизнули цінності). Злочинці можуть переховувати викрадене під пластирними наклейками на тілі або пов'язками [6].

Специфіка розслідування кишенькових крадіжок потребує своєрідного підходу до проведення огляду місця події. Іноді потерпілі особи не можуть точно вказати на місце, час та спосіб вчинення крадіжки, і це ускладнює проведення початкових СРД, у тому числі огляді місця події, який має велике значення для повного й об'єктивного розслідування кишенькової крадіжки. Огляд місця події є обов'язковою слідчою дією, і його не можна замінити будь-якою слідчою дією, особливо при кишенькових крадіжках, методика розслідування яких має свої особливості. Однією з таких особливостей, на наш погляд, є обмеженість доказів на момент порушення кримінального провадження. І саме своєчасний та ретельний огляд місця події дозволяє в цьому випадку виявити та долучити до справи речові докази. Однак ця важлива СРД проводиться не у кожній кримінальній справі, порушеній за фактом вчинення кишенькової крадіжки. Існує навіть думка, що оглядати місце вчинення кишенькової крадіжки немає потреби, оскільки здебільшого злодія затримують під час або безпосередньо після вчинення злочину. У той же час практикою доведена необхідність проведення огляду місця події як при затриманні злочинця в момент вчинення кишенькової крадіжки, так і тоді, коли він встиг викинути викрадене або зник із місця вчинення злочину. При цьому огляд місця події у таких випадках повинен проводитись негайно, особливо коли є небезпека, що обстановка може змінитись.

Ми погоджуємося з думкою О.Ф. Кобзаря та К.О. Чаплинського, що успіх розслідування кишенькових крадіжок залежить від того, наскільки оперативно та кваліфіковано буде проведено огляд місця події та інші невідкладні СРД. Огляд місця події є незамінною слідчою дією, оскільки інформацію, отриману при огляді, здебільшого неможливо виявити в будь-якому іншому місці, здобути шляхом проведення інших СРД [1, с. 68-69].

Висновки. Оцінюючи в цілому рівень роботи з розкриття злочинів, слід зазначити, що професійне вміння слідчого, працівників оперативних підрозділів та інших осіб, які сприяють їм у проведенні цієї унікальної слідчої дії, достатньою мірою ще не виявляються. Багато слідчих та оперативних працівників ще недостатньо володіють знанням

способів приховування злочинів, не звертають уваги на можливості їх виявлення на місці події, хоча, як свідчать дослідження, злочинці в 30% випадків з числа вивчених справ вживали заходів до того, щоб не залишати слідів на місці злочину, у 25,6% – знищували сліди, знаряддя злочину й інші предмети, що їх викривають.

Значним резервом поліпшення роботи з розкриття кишенькових крадіжок на початковому етапі досудового розслідування є забезпечення підвищення майстерності працівників слідства і карного розшуку, в тому числі вміння шукати і знаходити сліди. Також необхідно звернути увагу, що огляд місця події не терпить «ігнорування» щодо себе, і чим з більшою «ввічливістю» підійти до його проведення, тим менше проблем виникне при подальшому розслідуванні кримінального провадження.

Бібліографічні посилання

1. Кобзар О.Ф., Чаплинський К.О. Методика розслідування та попередження кишенькових крадіжок: навчальний посібник. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 161 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. Дата оновлення 10.11.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
3. Криміналістична характеристика кишенькових крадіжок. URL: <http://ni.biz.ua/10-2/4712.html>.
4. Маланчук П.М., Молчанова А.П. Особливості розслідування крадіжок. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/65456/1/Malanchuk_Molchanova.pdf.
5. Особливості розслідування кишенькових крадіжок. URL: <http://ifreestore.net/2523/106>.
6. Розслідування кишенькових крадіжок. URL: <http://www.refine.org.ua/pageid-11681-7.html>
7. Рудницька Ю.В. Огляд місця події під час розслідування крадіжок, учинених неповнолітніми. URL: <https://pbn.nauka.gov.pl/sedno-webapp/eFile/31438>.

Надійшла до редакції 16.01.2019

SUMMARY

Feshchin M.A. Features of inspection of crime scene during investigation of pickpocketing.

The article describes the features of the inspection of the scene during the investigation of pickpocketing. A set of factors determining the latency of pickpocketing has been determined. It is noted that the main investigative action, which is carried out in the first place, is the inspection of the crime scene. On the basis of the analysis of special legal literature, an inspection of the scene of an incident during the investigation of pickpocketing is determined not only as a “repository” of significant evidence, but also as a significant source of information about the circumstances of the crime and the persons who committed it. The attention is focused on the fact that it is advisable to inspect the scene in all cases where the offender could throw away the stolen items, leave traces of his stay, as well as for a detailed study of the circumstances and method of pocket theft. Disclosed the goals and objectives of the inspection of the scene. A list of typical traces that can be found at the place of the theft of pocket theft.

Attention is drawn to the fact that the results of the inspection are used in the production of other PSAs, operational search activities and determine the further direction of the investigation. The article also determines that the specifics of the investigation of pickpocketing requires a peculiar approach to the inspection of the scene, because sometimes, the victims cannot accurately indicate the place, time and method of theft, and this makes it difficult to carry out the initial PSAs, including the inspection of the scene which is of great importance for the full and objective investigation of pickpocketing. It is noted that the inspection of the scene is a mandatory investigative action, and it cannot be replaced by any investigative action.

Key words: *pickpocketing, investigation, investigative (search) actions, inspection of the scene, purpose of the inspection of the scene, pre-trial investigation.*